

Dret civil IV

Isabel Miralles González
Lluís Puig i Ferriol
Encarna Roca Trias

Actualització i revisió a càrrec de
Esther Farnós Amorós
Marc-Roger Lloveras i Ferrer

PID_00237370

Material docent de la UOC

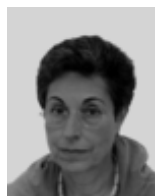
Isabel Miralles González

Consultora de la UOC. Professora titular de Dret Civil a la Universitat de Barcelona.

Lluís Puig i Ferriol

Catedràtic de Dret Civil de la Universitat Autònoma de Barcelona i magistrat del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (1989-2003).

Encarna Roca Trias

Catedràtica de Dret Civil a la Universitat de Barcelona. Magistrada de la Sala Civil del Tribunal Suprem (2005-2012) i, des del 2012, Magistrada del Tribunal Constitucional.

Esther Farnós Amorós

Consultora de la UOC. Professora de Dret Civil a la Universitat Pompeu Fabra. Membre del consell de redacció de les seccions de Dret català i Dret de persona i família de la revista *InDret* i vocal de la Secció d'Harmonització de la Comissió de Codificació de Catalunya.

Marc-Roger Lloveras i Ferrer

Consultor de la UOC i professor de Dret Civil a la Universitat Pompeu Fabra.

La revisió i actualització d'aquest material docent (2a. edició, setembre 2016), ha estat duta a terme pels professors Esther Farnós Amorós (mòduls 1 a 6) i Marc-Roger Lloveras i Ferrer (mòduls 7 a 10), i coordinada per la professora Mònica Vilasau Solana.

Segona edició: setembre 2016

© Isabel Miralles González, Lluís Puig i Ferriol, Encarna Roca Trias

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2016

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Dipòsit legal: B-13.016-2016

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

Si hi ha una part del dret civil que a tots ens resulta propera és, sens dubte, el dret de família. Tots formem part d'una família i per això es produeix un fenomen una mica estrany: ens pensem que coneixem el dret que la regula. No hi ha res més lluny de la realitat. Sabem què és contreure matrimoni, però desconeixem quins són els passos de l'expedient matrimonial, qui el pot autoritzar, a partir de quin moment comença a produir efectes entre les parts o en relació amb els tercers i, fins i tot, quin règim econòmic s'aplica al nostre matrimoni. I com aquests exemples n'hi ha mil més.

L'altra part del dret civil que estudiarem en aquesta assignatura serà el dret de successions, el qual considera la persona després de la seva mort i regula la destinació que s'ha de donar al seu patrimoni una vegada produïda la mort.

L'objectiu d'aquest estudi tindrà dues parts diferenciades:

D'una banda, conèixer tota una sèrie de dades i de circumstàncies que afecten la persona en la mesura en què està integrada en un nucli familiar; dit amb altres paraules, la persona en el seu entorn més pròxim com a fill/pare, parent d'algú fins a un cert grau, espòs o esposa, etc., però no solament en la mesura en què la seva pertinença al grup pot provocar alguna repercussió en el món del dret. La vida en comú significa també que els subjectes integrants d'aquest grup participen d'una economia més o menys compartida, amb tot el que això suposa, tant entre ells mateixos com en la seva relació amb els tercers.

A més, l'existència d'una unitat de vida (basada o no en el matrimoni) provoca la possible assumpció de responsabilitats que poden provenir de deute aliè, i representa també la creació d'una aparença de solvència davant de tercers que no es poden veure defraudats. Aquesta també és una matèria regulada pel dret de família, dret que està íntimament relacionat amb el dret de successions, fins al punt que en alguns ordenaments els drets successoris es fan dependre del règim econòmic aplicable al matrimoni.

D'altra banda, aquest estudi vol conèixer la determinació jurídica que s'ha de donar al patrimoni després de la mort d'una persona d'acord amb la voluntat del difunt o d'acord amb les prevencions que amb caràcter subsidiari estableix la llei.

Pel que fa a la seva posició sistemàtica, el dret romà i els primers codis civils europeus configuren la successió per causa de mort com un dels mitjans d'adquisició del dret de propietat. Per la seva banda, segons els criteris que va imposar la pandectística alemanya del segle XIX, el dret de successions es considera una de les parts especials del dret civil i, més precisament, com la

darrera de les parts especials. Aquesta consideració respon al fet que el dret de successions pressuposa d'alguna manera el coneixement previ de les qüestions que fan referència al dret civil patrimonial i al dret de família, que certament incideixen de manera clara sobre aspectes molt significatius de la successió per causa de mort. D'una banda, en l'aspecte subjectiu, que fa referència a les persones amb dret a succeir per raó dels seus vincles de parentiu o familiars amb el causant de la successió, i, de l'altra, en l'aspecte objectiu, que permet determinar quins béns i quins drets de caràcter patrimonial s'inclouen en la successió per causa de mort.

L'existència del dret de successions en benefici o en interès dels particulars pressuposa optar per un model d'organització política que reconeix la propietat privada.

En aquest punt és prou significatiu que la Constitució espanyola actual garanteix la propietat privada com a base o fonament d'una economia de mercat, la qual cosa comporta a la vegada el reconeixement del dret a l'herència en interès dels particulars, que des d'aquesta perspectiva es configura com un dret constitucional, segons l'article 53.1 de la CE, que vincula tots els poders públics, que només es pot regular per llei, que en tot cas ha de respectar el seu contingut essencial i que gaudeix de la tutela prevista per l'article 161.1.a) de la mateixa norma fonamental (possibilitat d'interposar recurs d'inconstitucionalitat contra la llei que no respecti el seu contingut essencial).

Article 33 CE

“1. Es reconeix el dret a la propietat privada i a l'herència.
2. La funció social d'aquests drets en delimitarà el contingut, d'acord amb les lleis”.

En aquest sentit, doncs, el dret a l'herència implica que a la mort d'una persona, el seu patrimoni no es dissol, sinó que fa trànsit a altres titulars (o successors) de l'anterior titular.

No podem deixar de destacar un fet important que afecta el contingut d'aquests materials. Aquest text ha estat pensat com una guia per a gent amb una certa preparació i que no s'espanti per haver de fer servir altres materials. Han estat concebuts d'aquesta manera i així els heu de veure. En cadascun dels mòduls s'han dibuixat a grans trets els temes bàsics i vosaltres, amb l'ajuda dels consultors, els haureu de completar fent servir un bon llibre.

Aquest és un altre aspecte sobre el qual s'ha d'incidir. En el mercat hi ha una colla de bons manuals que us poden fer servei. No som gens partidaris d'imposar als estudiants un determinat manual, perquè pensem que els adults han de triar les seves pròpies lectures d'acord amb els seus gustos i necessitats. Per tant, ens limitarem a donar unes indicacions bibliogràfiques.

Objectius

Els objectius generals de l'assignatura *Dret civil IV* els podem concretar de la manera següent:

Objectius referents al dret de família

1. Entendre el concepte legal i constitucional de la família i el contingut dels drets i deures que s'originen per la relació familiar.
2. Conèixer l'abast del parentiu en la mesura que constitueix l'origen de certes relacions jurídiques.
3. Analitzar el dret a contraure matrimoni com una de les possibles formes de creació de la família.
4. Descriure i entendre els drets i deures que origina la convivència de fet.
5. Conèixer i comprendre el deure d'aliments, enumerar les persones obligades a prestar-los i l'abast de la seva obligació, i també els beneficiaris d'aquest dret i els seus supòsits d'extinció.
6. Concretar què s'entén per *sistema matrimonial* i distingir perfectament entre sistema i classes o formes de matrimoni.
7. Definir què és la promesa de matrimoni i el matrimoni, i qui i quan el poden contraure.
8. Entendre les causes de nul·litat, l'acció de nul·litat i la declaració de nul·litat i les seves conseqüències.
9. Comprendre en què consisteix la separació matrimonial.
10. Analitzar les causes de dissolució del matrimoni, donant una rellevància especial al divorci.
11. Estudiar els efectes generals que es produeixen com a conseqüència de la presentació de la demanda de separació, nul·litat o divorci.
12. Conèixer el contingut del conveni regulador.
13. Assenyalar els drets i deures que configuren el matrimoni des del seu àmbit de relació personal.

- 14.** Analitzar amb algun detall els diferents règims econòmics i la manera com operen.
- 15.** Analitzar els mecanismes habilitats per determinar la filiació matrimonial i no matrimonial.
- 16.** Conèixer les diferents accions que es preveuen per al reconeixement, reclamació i impugnació de la filiació.
- 17.** Conèixer l'adopció en general.
- 18.** Estudiar la potestat parental –privació, recuperació i extinció–, així com les situacions de potestat prorrogada i rehabilitada.
- 19.** Descriure les institucions de protecció de la persona i examinar-ne l'exercici.
- 20.** Conèixer els supòsits en què es produeix el desemparament del menor i les solucions que l'ordenament preveu.

Objectius referents al dret de successions

- 1.** Destacar els principis que informen la successió per causa de mort en el dret civil de Catalunya.
- 2.** Posar en relleu la importància que té el principi de llibertat de testar en el dret successori català i les seves repercussions jurídiques, familiars i socials.
- 3.** Conèixer la dinàmica del procés successori, que implica bàsicament conèixer el mecanisme que porta a la substitució del causant de la successió (ja mort) pels seus successors.
- 4.** Saber els mitjans que estableix la llei per tal que el causant de la successió pugui disposar voluntàriament del seu patrimoni una vegada ocorreguda la seva mort.
- 5.** Tenir coneixement del contingut possible dels negocis jurídics en virtut dels quals el causant disposa voluntàriament del seu patrimoni per a després de la mort.
- 6.** Estudiar la destinació del patrimoni del causant de la successió, en el supòsit que no hagi disposat voluntàriament de la seva herència.
- 7.** Saber les limitacions que estableix la llei al principi de llibertat de disposició per causa de mort.

- 8.** Conèixer el sistema català d'adquisició de l'herència i els seus efectes.
- 9.** Posar en relleu les particularitats que presenta la regulació de la comunitat hereditària en el dret successori català i la regulació dels procediments de partició de l'herència.
- 10.** Saber quins són els mecanismes de protecció del dret hereditari i dels interessos dels creditors hereditaris en el sistema successori català.

Continguts

Mòdul didàctic 1

El dret de família. El parentiu. Els aliments

Isabel Miralles González i Encarna Roca Trias

1. Els conceptes generals al voltant del dret de família
2. Les fonts del dret de família
3. El dret a contreure matrimoni. Les famílies de fet
4. Els aliments
5. L'acolliment familiar per a persones grans

Mòdul didàctic 2

El matrimoni

Isabel Miralles González i Encarna Roca Trias

1. El sistema matrimonial
2. La promesa de contreure matrimoni
3. La capacitat per a contreure matrimoni
4. La celebració del matrimoni
5. La inscripció del matrimoni en el Registre Civil
6. Modalitats de les dues formes de matrimoni
7. Matrimoni d'espanyols a l'estranger i reconeixement de matrimonis estrangers

Mòdul didàctic 3

Els efectes personals i patrimonials del matrimoni

Isabel Miralles González i Encarna Roca Trias

1. Les relacions personals entre els cònjuges
2. Els drets i deures dels cònjuges
3. Les relacions patrimonials entre cònjuges
4. Els capítols matrimonials
5. Adquisicions oneroses amb pacte de supervivència
6. Els règims econòmics matrimonials

Mòdul didàctic 4

Ineficàcia i dissolució del matrimoni

Isabel Miralles González i Encarna Roca Trias

1. La nul·litat del matrimoni
2. La separació matrimonial
3. La dissolució del matrimoni
4. Les mesures provisionals
5. Efectes comuns a la nul·litat, la separació i el divorci

Mòdul didàctic 5

La filiació

Isabel Miralles González i Encarna Roca Trias

1. Concepte, classes i efectes
2. El contingut bàsic de la filiació
3. Les accions de filiació
4. La filiació adoptiva

Mòdul didàctic 6

Els sistemes de protecció de menors i les institucions de protecció de la persona

Isabel Miralles González i Encarna Roca Trias

1. La potestat parental
2. La potestat prorrogada
3. Institucions de protecció de la persona en el Codi civil de Catalunya

Mòdul didàctic 7

Estructura i dinàmica del procés successori

Lluís Puig i Ferriol

1. Organització de la successió per causa de mort a Catalunya
2. Successió voluntària i successió legal
3. Els subjectes implicats en la successió per causa de mort
4. Objecte de la successió per causa de mort
5. L'obertura de la successió i dret aplicable
6. La vocació hereditària: títols i efectes de la vocació
7. La delació hereditària
8. L'herència ja cent

Mòdul didàctic 8

La successió voluntària

Lluís Puig i Ferriol

1. Teoria general del testament
2. Capacitat per a testar i formes testamentàries
3. Ineficàcia de les disposicions testamentàries
4. Interpretació del testament
5. Execució de les disposicions testamentàries
6. La institució d'hereu
7. Els llegats
8. Altres disposicions successòries
9. Els pactes successoris

Mòdul didàctic 9

La vocació legal

Lluís Puig i Ferriol

1. La successió intestada en el dret civil de Catalunya
2. La llegítima catalana
3. Categoria dels legitimaris i determinació de la llegítima individual i global
4. Pagament de la llegítima
5. Protecció de la llegítima
6. Extinció de la llegítima

7. La quarta vidual

Mòdul didàctic 10

Adquisició de l'herència

Lluís Puig i Ferriol

1. Acceptació i repudiació de l'herència: requisits i modalitats
2. Efectes de l'acceptació de l'herència
3. La comunitat hereditària: configuració i règim jurídic
4. Partició de l'herència
5. La col·lació en el dret successori català
6. Efectes i ineficàcia de la partició hereditària
7. Protecció del dret hereditari: règim jurídic de l'acció de petició d'herència

Bibliografia

Bibliografia general

Egea Fernández, J.; Ferrer Riba, J. (2016). *Codi civil de Catalunya i legislació complementària. Amb notes de concordança i jurisprudència* (15a. ed.). Barcelona: Atelier.

Dret de família

Albaladejo, M. (2008). *Curso de derecho civil* (vol. IV: *Derecho de familia*). Madrid: Edisofer.

Barrada Orellana, R.; Garrido Melero, M.; Nasarre Aznar, S. (coord.) (2011). *El nuevo Derecho de la persona y de la familia. Libro segundo del Código Civil de Cataluña*. Barcelona: Bosch.

Carrasco Perera, A. (dir.) (2016). *Lecciones de Derecho Civil. Derecho de Familia* (2a. ed.). Madrid: Tecnos.

Del Pozo Carrascosa, P.; Vaquer Aloy, A.; Bosch Capdevila, E. (2013). *Derecho civil de Cataluña. Derecho de familia*. Madrid-Barcelona-Buenos Aires-Sao Paulo: Marcial Pons.

Díez-Picazo, L.; Gullón, A. (2012). *Sistema de derecho civil* (vol. IV (T.I): *Derecho de familia*; 10a. ed.). Madrid: Tecnos.

Egea Fernández, J.; Ferrer Riba, J. (dir.); Farnós Amorós, E. (coord.) (2014). *Comentari al llibre segon del Codi civil de Catalunya. Família i relacions convivencials d'ajuda mútua*. Barcelona: Atelier.

Gete-Alonso, M. C.; Ysas, M.; Solé, J. (2013). *Derecho de familia vigente en Cataluña* (3a. ed.). València: Tirant lo Blanch.

Institut de Dret privat europeu i comparat de la Universitat de Girona (ed.) (2013). *Qüestions actuals del dret català de la persona i de la família. Materials de les Dissetenes Jornades de Dret català a Tossa*. Girona: Documenta Universitaria.

Lacruz Berdejo, J. L. i altres (2008). *Elementos de derecho civil* (IV: *Familia*; 3a. ed.). Madrid: Dykinson.

Lucas Esteve, A. (dir.) (2012). *Dret Civil Català Volum II. Persona i Família*. Barcelona: J.M. Bosch Editor.

Puig Ferriol, Ll.; Roca Trias, E. (2014). *Institucions del dret civil de Catalunya* (vol. II-2). València: Tirant lo Blanch.

Roca Trías, E.; Ortuño Muñoz, P. (coord.) (2011). *Persona y Familia. Libro Segundo del Código Civil de Cataluña*. Las Rozas: Sepín.

Roca Trías, E. (2014). *Libertad y familia*. València: Tirant lo Blanch.

Yzquierdo Tolsada, M.; Cuenca Casas, M. (dir.) (2011). *Tratado de Derecho de Familia* (8 vol.). Madrid: Civitas.

Dret de successions català

Àrea de Dret civil de la Universitat de Girona (coord.) (2009). *El nou Dret successori del Codi civil de Catalunya. Materials de les quínezenes Jornades de Dret català a Tossa*. Girona: Documenta Universitaria.

Egea i Fernandez, J.; Ferrer i Riba, J. (dirs.); Alascio i Carrasco, L. (coord.) (2009). *Comentari al llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions* (vol. I i II). Barcelona: Atelier.

Del Pozo Carrascosa, P.; Vaquer Aloy, A.; Bosch Capdevila, E. (2009). *Derecho civil de Cataluña. Derecho de sucesiones* (2a. ed.). Madrid: Marcial Pons.

Garrido Melero, M. (2009). *Derecho de sucesiones. Un estudio de los problemas sucesorios a través del Código Civil y del Código de Sucesiones por causa de muerte en Cataluña*. (2 toms; 2a. ed.). Madrid-Barcelona: Marcial Pons.

Puig Ferriol, Ll.; Roca Trias, E. (2009). *Institucions del Dret civil de Catalunya, vol III. Dret de successions* (7a. ed.). València: Tirant lo Blanch.

Dret estatal

Carrasco Perera, A. (dir.); P. Martínez Espín (2014). *Lecciones de Derecho civil. Derecho de sucesiones*. Madrid: Tecnos.

Gete-Alonso y Calera, M. C. (dir.); Solé Resina, J. (coord.) (2011). *Tratado de derecho de sucesiones: código civil y normativa civil autonómica: Aragón, Baleares, Cataluña, Galicia, Navarra, País Vasco*: Thomson Reuters.

Lacruz Berdejo, J. L. i altres (2007). *Elementos de Derecho Civil*. (t. V: *Derecho de sucesiones*). Madrid: Dykinson.

